

ISSN 2644-4798

KAPITULA

DIECÉZNY ČASOPIS SPIŠSKÉHO BISKUPSTVA ROČNÍK IX. 2/2020

NOVÝ POMOCNÝ BISKUP NA SPIŠI

STRANA 3

ROZHOVOR S NO- VÝM POMOCNÝM BISKUPOM

STRANA 5

ZOPÁR ZÁSAD V PASTORÁCIÍ RÓMOV

STRANA 15

ŽIVOTOPIS SV. HIERONYMA

STRANA 17

EDITORIÁL

Milí priatelia,

srdečne vás pozdravujeme z redakcie časopisu Kapitula. Prežívame veľmi zvláštne obdobie, aké si nikto zo živých nepamätá, pretože sa musíme obávať o svoje zdravie, ba aj o život. V takomto rozpoložení sme prežili pôstne obdobie a veľkonočné sviatky. Aspoň tie nám dali nádej, že sa raz „vráti radosť a jas po týchto chvíľach skúšky“, ako o to prosil pápež František v modlitbe za odvrátenie náказы.

Na tieto chvíle čakania, modlitieb a meditácie sme vám pripravili niekoľko užitočných aktualít z diecéznej kúrie a niekoľko – veríme – užitočných článkov. Najhlavnejšou z nich je radostné prijatie správy o tom, že Svätý Otec nám posielal nástupcu apoštolov, nového pomocného biskupa pre Spišskú diecézu. Okrem jeho životopisu vám prinášame aj jeho odpovede na základné otázky o jeho živote, záujmoch a plánoch.

V tomto roku sledujeme tri tematické línie, ktoré nájdete aj v tomto čísle: v rubrike Osobnosti prinášame životopisný medailón Andreja Porubca, ktorý urobil mnoho dobrého v rómskej pastorácii. Naši kňazi Martin Majda a Marián Sivoň nám poskytnú niekoľko cenných rád, ako sa venovať pastorácii Rómov a v rámci Roka Božieho slova prinášame životopis sv. Hieronyma a ďalší tip na užitočné prežívanie tohto roka, ktorý je venovaný Božiemu slovu. V galérii kostolov Spišskej diecézy si môžete všimnúť ďalší pekný kostol v Bystranoch.

Nech sa vám príjemne číta.

MONS. ANTON TYROL

OBSAH

- 2 EDITORIÁL
- 3 AKTUALITY DIECÉZNEJ KÚRIE
- 5 ROZHOVOR S NOVÝM POMOCNÝM BISKUPOM
- 7 POČIATKY PÔSOBNOSTI SPOLOČNOSTI JEŽIŠOVEJ NA SPIŠI
- 9 ICLIC. ONDREJ PORUBEC
KŇAZ, KTORÝ VYCHOVÁVAL RÓMOV
- 12 PREŽÍVANIE VIERY MEDZI RÓMAMI
- 15 ZOPÁR ZÁSAD V PASTORÁCII RÓMOV
- 17 ŽIVOTOPIS SV. HIERONYMA
- 20 KOSTOL SV. PETRA A PAVLA V BYSTRANOCH

KAPITULA
Časopis Spišského biskupstva 2/2020, roč. IX.
E-mail: casopis@kapitula.sk

Šéfredaktor: Lubomír Krett
Redakcia: Mons. Anton Tyrol, Lubomír Kaľavský, Luboslav Hromják,
Gabriel Bies, Radomír Bodziony.
Grafická úprava: Marián Jabrocký
Jazyková úprava: Mgr. Anežka Buriková
Imprimatur: Mons. Štefan Sečka, spišský biskup 5. 10. 2012 pod číslom 2311/12
Cenzor: Mons. Jozef Bielač
Vydavateľ: Rímskokatolícka cirkev, Biskupstvo Spišské Podhradie,
Spišská Kapitula 9, 053 04 Spišské Podhradie
Periodicita: 5x ročne
Fotografia na obálke: L. Kaľavský.
ISSN 2644-4798

AKTUALITY DIECÉZNEJ KÚRIE

Aktuality diecéznej kúrie z obdobia ostatných týždňov sú veľmi neštandardné. Na biskupskom úrade sme zo zvyčajných udalostí zažili veľmi málo, ale zároveň veľmi veľa. Tým „veľa“ je menovanie nového pomocného biskupa na Spiši. Okrem toho prinášame našim čitateľom niekoľko informácií o našich misiónároch v Kazachstane, správu o smrti ďalšieho kňaza Spišskej diecézy a prinášame aj ďalší tip na prežívanie Roka Božieho slova. ■

NOVÝ POMOCNÝ BISKUP NA SPIŠI

FOTO: J. SVITEK

Pápež František v stredu 25. marca 2020 vymenoval nového spišského pomocného biskupa. Stal sa ním Ján Kuboš, doterajší farár a dekan v Kežmarku. Informovala o tom Konferencia biskupov Slovenska (KBS) s tým, že Jánovi Kubošovi bolo pridelené titulárne sídlo Quiza. „V službe pomocného biskupa Spišskej diecézy chcem v sile Ducha Svätého naplňať, čo som si predsavzal pri kňazskej vysviacke – byť dôkazom Božej dobroty. Ďakujúc Pánu Bohu a rodičom za dar života, s vďakou za dar služobného kňazstva, vďačný diecéznemu biskupovi Štefa-

novi a pápežovi Františkovi za prejavenu dôveru, vedomý si svojej hriešnosti a svojich limitov, chcem každý deň svojho života na zemi odpovedať na Božiu výzvu Fiat! – Staň sa! Tak ako odpovedala na Božiu výzvu Panna Mária, pokorná služobnica Pána,“ uviedol v reakcii na svoje vymenovanie nový spišský pomocný biskup.

Profil Mons. Jána Kuboša

Ján Kuboš sa narodil 28. februára 1966 v Trstenej. Kňazskú vysviacku prijal 18. júna 1989 v Bratislave. Zastával viaceré úrady, bol kaplánom v Podolínci, Svite, Liptovskom Mikuláši, Ružomberku, farárom v Liptovskej Osade a dokonca pôsobil aj vo väzenskej pastorácii. V rokoch 1997 – 2017 bol špirituálom v Kňazskom seminári biskupa Jána Vojtaššáka v Spišskej Kapitule. V roku 2002 obhájil doktorát z teológie na Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Od roku 2017 bol farárom a dekanom v Kežmarku, pôsobí aj ako sudca na Cirkevnom súde Spišskej diecézy. Hovorí plynule po francúzsky, rusky a poľsky, pasívne po taliansky a anglicky. (Prevzaté z TASR) ■

VEĽKONOČNÉ SLÁVENIA

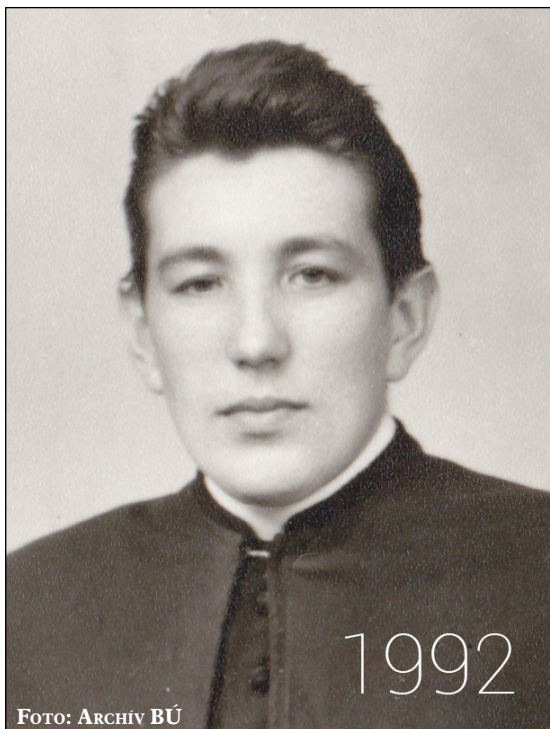
Tohoročné veľkonočné sviatky, čiastočne aj pôstne obdobie pred nimi a zatiaľ ešte nevieme, aké dlhé obdobie po nich vstúpi do dejín. Je to obdobie poznačené istým smútkom z toho, že nemôžeme sláviť verejné bohoslužby z dôvodu epidémie. Máme tak možnosť, ba je nevyhnutné hľadať iné formy duchovného života: modlitby v rodinách, individuálne rozhovory, či prijímanie sviatostí, využívanie elektronických foriem kontaktu. Nado všetko dôležitý prvok je rozjímanie, čítanie a meditácia Svätého písma. V katedrále sme v minimálnych počtoch slávili všetky bohoslužby tak počas nediel, ako aj počas Veľkého týždňa. O čo menej sa môžeme reálne stretať, o to viac sme si duchovne blízki a spojení Božou prítomnosťou. ■

NÁMAHY MISIONÁROV V KAZACHSTANE

Naši misionári v Kazachstane v januári-februári pracovali na plné obrátky. Organizovali si modlitbové stretnutia, absolvovali rečnícky kurz, prežili pekný víkend s cieľom bližšie spoznať Ježiša Krista ako nášho Vykupiteľa a zorganizovali si tzv. Večer chvál s katechézou o svedectve viery ľuďom mimo Cirkvi. Nechýbalo ani posedenie pri čaji a vôbec nechýbala radostná nálada. V katechézach teraz rezonujú najmä témy zo Svätého písma. Radi zverejňujeme aj ich výzvu: Ak máš za sebou formáciu, skúsenosť spoločenstva a v srdci vnímaš, že možno práve Teba Boh pozýva na jednoročnú až dvojročnú misijnú službu v Kazachstane, neváhaj sa kontaktovať v e-maile: prichod.majkuduk@gmail.com, kde môžeš tiež požiadať o bližšie informácie. PS: Túto ponuku môžete šíriť vo svojich spoločenstvách. ■

ZOMREL VSDP. JÁN ZUBRICKÝ

V nedeľu 22. marca 2020 zomrel kňaz Spišskej diecézy vsdp. Ján Zubrický. Pán života si ho povolal v jeho 80. roku života a v 28. roku kňazstva. Ján Zubrický účinkoval ako kaplán v Oravskom Podzámku (1992 – 1993). Počas jedného roka 1993 – 1994 bol farárom v Lučivnej. V rokoch 1995 – 2000 bol kaplánom v Spišskej Kapitule. Dňa 3. 7. 2000 odišiel na dôchodok do Kružlova, kde žil až do svojej smrti. Pochovaný bol vo štvrtok 26. marca 2020 o 14.00 v Kružlove. Pohrebné obrady viedol spišský emeritný biskup Mons. Andrej Imrich, ktorý sa v mene spišského diecézneho biskupa poďakoval za službu zosnulého kňaza Jána pre Boží ľud Spišskej diecézy. ■

TIP NA PREŽÍVANIE ROKA BOŽIEHO SLOVA

Zo spoločenstva rehoľných sestier z Inštitútu milosrdných sestier sv. Križa sme dostali zaujímavú správu, ktorá môže poslúžiť ako tip na prežívanie Roka Božieho slova aj v rodinách, či iných spoločenstvách. Milosrdné sestry sa pravidelne stretávajú na tzv. sesterských dňoch. Nedávno si takýto deň zorganizovali v charitnom dome v Dolnom Smokovci. Tam najskôr uvažovali o účinkoch Ducha Svätého pri čítaní Božieho Slova a na ďalší deň mali okrem iného aj praktickú úlohu: Provinciálna sestra predstavená rozdelila celé Sväté písmo na 156 častí, čo zodpovedá počtu sestier a novíciek v inštitúte na Slovensku. Každá sestra si vytiahla lístok, na ktorom boli napísané príslušné knihy alebo časti Písma, ktoré každá sestra má 3-krát prečítať do konca Roka Božieho slova (30. septembra 2020). Na konci Roka Božieho slova sa budú sestry vzájomne informovať o prečítaných textoch a meditácii formou odpovedí na 3 otázky:

1. Aká je moja skúsenosť s Božím slovom?
2. Ako konkrétne žijem Božie slovo v každodennom živote?
3. V ktorých chvíľach života sa ma Božie slovo osobitne dotklo?

Túto peknú metódu možno prispôbiť na podmienky života rodín a iných spoločenstiev. ■

SR. DAMIÁNA VIHONSKÁ

ROZHOVOR S NOVÝM POMOCNÝM BISKUPOM

EXCELENCIA, SRDEČNE VÁM BLAHOŽELÁM K MENOVANIU ZA POMOCNÉHO BISKUPA NA SPIŠI. NA ÚVOD OBLIGÁTNÁ OTÁZKA: AKO STE SA CÍTILI, KEĎ STE SA PRVÝ RAZ DOZVEDELI O TOM, ŽE VÔĽA SVÄTÉHO OTCA NA SPIŠSKÉHO POMOCNÉHO BISKUPA SMERUJE K VÁM?

Najprv ďakujem za blahoželenie. Bol som prekvapený. A hneď sa objavilo množstvo otázok súvisiacich s menovaním, o ktorých sa nemusím vyjadrovať, nakoľko by sa týkali snád' každého, komu by na jednej strane bola prejavená takáto dôvera, na druhej – na koho by bolo naložené takéto bremeno.

AKO BY STE SFORMULOVALI SVOJU ŽIVOTNÚ FILOZOFIU?

V detstve a mladosti som zažil veľa dobrého. Vďaka rodičom, súrodencom, rehoľným sestrám, kňazom a mnohým iným, som okusoval vo svojom živote Božiu dobrotu. Ako miništrant – žalmista som viackrát spieval: Skúste a presvedčte sa, aký dobrý je Pán... šťastný človek, čo sa utieka k nemu (porov. Ž 34, 9n). V dospelosti som sa presvedčil o potrebe spravodlivosti a pravdy pre radostný život. A tak moju životnú filozofiu vyjadrujú slová: dobrota, spravodlivosť a pravda (porov. Ef 5, 9).

AKO STE PREŽÍVALI SVOJU VIERU V MLADOSTI, NAPRIKLAD V POSLEDNÝCH ROČNÍKOCH ZÁKLADNEJ ŠKOLY A V ČASE STREDOŠKOLSKÝCH ŠTÚDIÍ?

Vyrastal som v rodinnej atmosfére viery a lásky. Od tretieho ročníka ZŠ som miništroval až do konca gymnaziálnych štúdií. V živej pamäti mám aj miništrantskú službu pánu prelátovi Dr. Jozefovi To-manócyemu, ktorý nemohol mávať verejné sv. omše z dôvodov znepáčeného sa vtedajšiemu socialistické-

FOTO: INTERNET

mu režimu. V tom čase (v r. 1975 – 1976) som mával vyučovanie popoludní, preto som mu mohol ráno miništrovať pri oltári – v kostole bez ľudí. Boli sme – aj s bratrancami a sesternicami - vedení nebáť sa vyznať vieru na verejnosti a nehanbiť sa za svoje katolícke presvedčenie. Tak tomu bolo aj na gymnáziu v Trstenej. Tam som poznal aj veriacich profesorov – Jozefa Foltina, ktorého brat bol v tom čase kňazom-misionárom v Japonsku, a Jozefa Kušnieru, ktorý mal a dodnes má veľkú úctu k profesorovi Štefanovi Šmálikovi, vtedy farárovi v Tvrdošíne. Tieto, a aj iné okolnosti prispeli k môjmu rozhodnutiu uchádzať sa o prijatie na CMBF v Bratislave, k čomu mi páter Matej Protáz Koleják, kňaz pôsobiaci vo našej farnosti Nižná, dal odporúčanie.

AKO DOZRIEVALO VAŠE KŇAZSKÉ POVOLANIE A AKÉ BOLI NAJVÄČŠIE ÚSKALIA V JEHO USKUTOČNENÍ?

Prvé vážne uvažovanie o kňazskom povolaní som prežíval v druhom ročníku gymnázia. Pán Boh

ma uchránil od všetkých ťažkých situácií, napr. zastupcovia ŠTB, ktorí prišli za mnou na gymnázium čoskoro po tom, ako som podal prihlášku na CMBF, sa ku mne ani nedostali, lebo triedny profesor, hoci bol členom KSS a hovoril, že je ateista, ich ku mne nepustil s odôvodnením, že máme dôležitú záverečnú koncoročnú písomku. Podobne ani počas seminárskej formácie v Bratislave som nemal žiadnu krízu povolania. Naopak – tam som spoznal osobnosti, ktorým sa po revolúcii v r. 1989 dostalo rehabilitovania: Ján Chryzostom Korec, Vlado Jukl, Silvester Krčméry, Josef Zvěřina a iní. Ich životné príbehy boli nielen pre mňa veľkým povzbudením.

ČO VÁM ROBILO V DOTERAJŠEJ KŇAZSKEJ SLUŽBE NAJVÄČŠIU RADOSŤ A ČO BOLO V NEJ NAJŤAŽŠIE?

K najväčším radostiam určite patrí tá, ktorá je vlastne zrkadlením kresťanskej radosti v Božom ľude, ku ktorému som bol poslaný – a to platí aj pre kaplánske časy, aj pre službu v kňazskom seminári, aj vo farnostiach, v ktorých som pôsobil. Ak ľudia vnímajú službu kňaza ako vzácnu, hodnotnú, užitočnú, ba potrebnú a dajú to najavo, vtedy má z tejto služby radosť aj kňaz. Takisto kňazské spoločenstvo kňazov, ktorí sú si blízky, je zdrojom nevšednej radosti. Ako najťažšie v mojej doterajšej službe vnímam všetko, čo znehodnocuje kňazskú službu statočných a obetavých kňazov – mám na mysli kňazské zlyhania ani nie tak zo slabosti, ako tie z vypočítavosti, zo zlomyseľnosti či z iných dôvodov.

KTORÁ TEOLOGICKÁ DISCIPLÍNA JE VÁM NAJBLIŽŠIA A PREČO?

Myslím, že ekleziológia. Cirkev je aj miesto aj nástroj spásy. Cirkev je znakom, aj nástrojom jednoty – jednoty s Bohom i jednoty s celým ľudským pokolením.

ČO POVAŽUJETE VO SVOJEJ SLUŽBE, KTORÁ JA TERAZ PRED VAMI, ZA NAJVÄČŠIU VÝZVU?

Nadviažuc na predchádzajúcu odpoveď - chcem napomáhať jednote kňazov v diecéze a tak v jednote s pápežom a diecéznym biskupom budovať jednotu

FOTO: ARCHÍV BÚ

Božieho ľudu, o ktorú tak veľmi prosil Ježiš v predvečer svojej smrti. Podľa toho majú poznať všetci, že sme jeho učeníci. Veď kde je jednota, tam je láska, tam je aj добрôta.

V ČOM VIDÍTE SILNÉ STRÁNKY A V ČOM ZAS REZERVY DIECÉZY, V KTOREJ BUDETE POMOCNÝM BISKUPOM?

Medzi silné stránky určite patrí duchovné bohatstvo, ktoré nám tu zanechali biskup Ján Vojašák, generácia kňazov – vyznávačov, ale aj množstvo nepoznaných statočných obetavých veriacich laikov, rehoľníkov a rehoľných sestier, ktorých životy sa stali vierohodným svedectvom evanjelia. V dnešnej dobe vidím rezervy v intenzite nasadenia mnohých kňazov do takého spôsobu služby, ktorý by zodpovedal miere vnášaného relativizmu a liberalizmu do života nás všetkých, ako ho vnáša svet.

Pán biskup, úctivo Vám ďakujem za rozhovor a v mene všetkých čitateľov časopisu Kapitula Vám želim pevné zdravie a hojnú Božiu pomoc vo vašej novej službe.

So spišským pomocným biskupom Mons. Jánom Kubošom sa zhováral Mons. Anton Tyrol, generálny vikár

POČIATKY PÔSOBENIA SPOLOČNOSTI JEŽIŠOVEJ NA SPIŠI

V tomto krátkom príspevku na chvíľku nahliadneme do dejín Spoločnosti Ježišovej, ktorá isté obdobie (a dosť dlhé) pôsobila aj na Spiši, a teda aj v Spišskej Kapitule, neskôr aj v Levoči. Jej pôsobenie v tomto priestore bolo do nedávnych čias málo známe, a preto sa posnažíme vo viacerých článkoch prispieť k poznaniu ich rôznych činností v tomto priestore.

Spoločnosť Ježišova vznikla oficiálne v roku 1540 a jej zakladateľom bol sv. Ignác z Loyoly. Jej členovia okrem troch zvyčajných sľubov skladali aj sľub štvrtý, a to osobitnú poslušnosť samotnému pápežovi, k čomu ich zaväzoval druhý článok dokumentu *Formulae Instituti*, ktorý vytvoril Ignác z Loyoly a „*ktorým majú byť členovia Spoločnosti viazaní tak, že sa bezprostredne, bez akéhokoľvek zaváhania alebo výhovorky podujmú na všetko, čo im rozkazuje Jeho Svätosť pre pokrok duší a šírenie viery, či ich už pošle medzi Turkov alebo do Nového sveta alebo medzi luteránov alebo ku komukoľvek, či k neveriacim alebo katolíkom.*“¹

Jezuiti postupne vytvorili rozsiahlu sieť ich škôl, a samozrejme, vytvorili aj samotný systém vzdelávania na ich školách. Avšak okrem školskej činnosti sa venovali aj ďalším oblastiam, a to činnosti pastoračnej, kazateľskej, liturgickej, a samozrejme, aj misijnej. Jej misijné poslanie je formulované už v Konštitúciách v čl. 308: „*Zameranie a cieľ, ku ktorému táto Spoločnosť smeruje, je chodiť po rozličných krajinách sveta a hlásať Božie slovo, spovedať, duchovne pomáhať ľuďom s milosťou Božou a všetkými dostupnými prostriedkami ...*“²

Podobne ako iné časti Európy reformácia zasiahla aj región strednej Európy, a teda aj územie Spiša, ktorý sa v prvej polovici 16. storočia začal postupne meniť na protestantský a stal sa jednou z kolísk evanjelického náboženstva. Konfesionálny ob-

raz Spiša sa postupne menil.³ Obyvateľstvo prijímalo novú vieru a už koncom 16. a začiatkom 17. storočia mali protestanti vedúcu úlohu.

S prítomnosťou Spoločnosti Ježišovej sa po prvýkrát na Spiši môžeme stretnúť v roku 1604. Toto ich prvé povolanie súviselo s osobou a činnosťou kalockého arcibiskupa a zároveň aj spišského prepošta Martina Petheho de Hethes, ktorý bol známy tým, že sa zasadzoval o rekatolizáciu na tomto území. Ešte dňa 21. septembra 1604 vystavil listinu, podľa ktorej mali Spoločnosti Ježišovej pripadnúť majetky, ktoré pôvodne patrili kartuziánskemu kláštoru na Skale útočiska. Šlo o dediny Arnutovce, Tomášovce a Klčov. Prepošt daroval jezuitom aj niekdajšiu kartuziánsku kúriu v Levoči, ktorá pôvodne patrila ku Kostolu sv. Jána Krstiteľa.⁴ A práve tu mali podľa prepošta jezuiti zriadiť svoju školu. Keď však spišský prepošt Pethe chcel previesť tieto bývalé kartuziánske majetky na Spoločnosť Ježišovu, stretol sa s odporom, ba priam až zúrivosťou protestantského obyvateľstva Levoče a musel z tohto mesta ujsť bez toho, aby sa mu to skutočne podarilo.

Druhým pokusom jezuitov na Spiši bola osoba Zuzany Erdödyovej, manželky spišského župana

3. Viac BIZOŇOVÁ, Monika. K dejinám reformácie na Spiši. In *Historia Scepusii*. Vol. II. Dejiny Spiša II. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2016, s. 712 – 730.

4. Spišský archív v Levoči, fond Archív Dr. Valentína Kalinaya, inv. č. 5, *Synopsis Historiae Residentiae Scepusiensis Societatis Jesu ab ejus in Scepusium adventu* (ďalej *Synopsis Historiae Residentiae Scepusiensis Societatis Jesu*), s. 1.

1. BRODRICK, James. *Počiatky jezuitov*. Cambridge (Ontario) : Dobrá kniha, 1986, s. 86.

2. *Satzungen der Gesellschaft Jesu und Ergänzende Normen*. München : EOS Druckerei, 1997, s. 130.

Krištofa Thurzu. Pôvodne bol evanjelikom, no z dôvodu manželstva so Zuzanou Erdödyovou prestúpil na katolícku vieru. No v roku 1613 znovu konvertoval k protestantizmu a bol jednou z hlavných postáv evanjelickej synody, ktorá sa konala v Spišskom Podhradí v roku 1614. Jeho manželka Zuzana ostala verná katolicizmu a po manželovej smrti si nechala povolať niekoľkých jezuitov na svoje majetky. A tak od roku 1622 pôsobila na Spišskom hrade tzv. „spišská misia, ktorú tvorili dvaja pátri. Ich základnou úlohou bolo kresťanský povzniesť obyvateľstvo žijúce na Spišskom hrade, ale aj v jeho okolí. Po príchode na Spiš jezuiti bývali na Spišskom hrade, no páter Martin Kaldi začal s hľadaním vhodnejšieho miesta v okolí hradu, kde by sa aj budúci pátri mohli usadiť natrvalo. Do úvahy pripadal opustený kláštor v Spišskom Podhradí, ktorý sa mu však nepodarilo získať. Okrem toho v roku 1633 zomrela aj ich veľká podporovateľka Zuzana Erdödyová.⁵ Po jej smrti bola teda spišská misia odvolaná naspäť do Trnavy a pôsobenie Spoločnosti Ježišovej na Spiši bolo na niekoľko rokov prerušené.

Veľký význam pre pokračovanie činnosti Spoločnosti Ježišovej na Spiši bola osoba spišského župana Štefana Csákyho. Zo *Synopsy*, jezuitskej kroniky, sa dozvedáme, že Štefan Csáky bol zaniieteným katolíkom a veľmi zbožnou osobou. Sám si nechal povolať pátrov na Spišský hrad, kde sa mali venovať duchovnej správe dvora na hrade, ale aj v jeho okolí.⁶

Pravdepodobne od prevzatia Spišského hradu Csáky v roku 1636 (oficiálne od roku 1639) tu pôsobila misia dvoch pátrov, ktorí mali k dispozícii hradnú kaplnku, v ktorej na sviatky a v nedele pre obyvateľov hradu slúžili bohoslužby. Zároveň kázali v troch jazykoch (nemecky, maďarsky a slovensky). Okrem toho podnikali cesty do okolitých dedín a šľachtických kúrií, čo malo slúžiť k šíreniu katolíckej viery.

Kedže sídlo jezuitov bolo stále na Spišskom hrade, páter Štefan Gosztoni (podobne ako pred ním Martin Kaldi) sa pokúsil o získanie tej istej budovy bývalého augustiniánskeho kláštora v Spišskom Podhradí. Aj táto snaha ako predtým stroskotala. Po skončení povstania Juraja I. Rákócziho si spiš-

ský župan Štefan Csáky spomenul na predošlú snahu pátra Štefana Gosztona a rozhodol sa pre dôležitý krok, že jezuitom predsa len udelí nejaké majetky.⁷

A tak 17. septembra 1646 znovu potvrdil držbu majetkov, ktoré jezuitom dal ešte pred vypuknutím povstania Juraja I. Rákócziho v roku 1641. Ako vyplýva zo slov kronikára, jezuiti dostali budovu bývalého hradného pivovaru, tzv. Braxatórium. K nej prináležali pozemky, niekoľko budov, mlyn, drevená hala, vodovod, sad a záhrada. Pôvodne táto usadlosť prináležala k majetkom Spišského hradu, a nie mestu Spišské Podhradie, ktoré bolo súčasťou Provincie XIII spišských miest. Kapitán Provincie XIII spišských miest Lubomirsky najal vojakov na svojom Lubovnianskom hrade, ktorí spoločne s obyvateľmi Spišského Podhradia 16. novembra 1646 napadli jezuitov a ich nové majetky. Toto rabovanie a ničenie trvalo celé tri dni, až kým nezostala iba holá zem. Aj napriek tomu, že sa páter Štefan Gosztoni sťažoval u kapitána Lubomirského, tak vrátenie, či náhradu majetku nezískal. Podarilo sa mu však dosiahnuť inú vec a to, že Lubomirsky nariadil obyvateľom Provincie XIII spišských miest, aby odteraz Spoločnosť Ježišovu a jej pátrov prijali všade a bez problémov.⁸

Po spomínaných udalostiach jezuiti ostali zase bez akéhokoľvek majetku a vhodného miesta na svoje účinkovanie. Do ich pozornosti sa však dostalo nové miesto – Spišská Kapitula.

MONIKA BIZOŇOVÁ
BISKUPSKÝ ARCHÍV SPIŠSKÁ KAPITULA

5. BAL, Jeromos. Szepesvára története. Lőcse : J.T. Reiss, 1914, s. 64; KALINAY, Valentín. Zur Geschichte des Jesuitenordens in der Grafschaft Spiš, s. 32.

6. Synopsis Historiae Residentiae Scepusiensis Societatis Jesu, s. 4.

7. Viac BIZOŇOVÁ, Monika. Omnia Ad Maiorem Dei Gloriam. Působenie Spoločnosti Ježišovej na Spiši v 17. – 18. storočí. Krakov : Spolok Slovákov v Poľsku, 2018. 238 s.

8. Synopsis Historiae Residentiae Scepusiensis Societatis Jesu, s. 8.

ICLIC. ONDREJ PORUBEC KŇAZ, KTORÝ VYCHOVÁVAL RÓMOV

Len nedávno sme si pripomenuli 20. výročie odchodu do večnosti nenápadného, no horlivého a usilovného kňaza Ondreja Porubca. Narodil sa 30. novembra 1941 v obci Rohožnica, dnes už Nemčianky pri Zlatých Moravciach, rodičom Rudolfovi a Pavlíne ako tretie dieťa a jediný syn. Veľmi skoro mu zomrela mama. Od malička slúžil pri oltári ako ministrant a oltáru ostal verný celý život. Základnú školu vychodil v rodisku. V rokoch 1957 až 1960 navštevoval strednú školu v Zlatých Moravciach. Po skončení strednej školy v roku 1960 sa prihlásil na štúdium teológie. Jeho prijatie na Rímskokatolícku cyrilometodskú bohosloveckú fakultu v Bratislave by sa dalo nazvať doslova šťastím v nešťastí. V dobe, keď komunistický režim uplatňoval tzv. numerus clausus (obmedzený počet), nastúpil namiesto už prijatého, náhle zosnulého bohoslovca za Spišskú diecēju, Jonáša Pačnára z Markušoviec. Táto okolnosť nám dáva odpoveď na otázku, prečo sa rodák z Nitrianskej diecęzy ocitol v Spišskej diecéze. Po ukončení štúdia bol 27. júna 1965 v Dóme sv. Martina v Bratislave vysvätený za kňaza.

Primičnú sv. omšu slúžil v rodnej obci 4. júla 1965. V deň primícií sa rozlúčil s milovaným otcom, navštívil hrob zosnulej matky a odcestoval na prvé kaplánske miesto do Trstenej na Orave. Avšak už po troch mesiacoch nastúpil 1. októbra na základnú vojenskú službu na 2 roky do Topoľčian a Prešova. Po nej v rokoch 1967 až 1969 pôsobil v Námestove a neskôr od roku 1969 sa stal správcom farnosti Toporec.

Tu ho privítali veľmi ťažké podmienky. Osobne sa raz v živote priznal, že prvé tri týždne ani nevybaloval kufre a v prvú nedeľu veriacim povedal, že najradšej by bol, keby ho vyhnali. Kňaz Ondrej Porubec sa vyznačoval húževnatosťou, pracovitosťou a dôsledným zachovávaním pravidiel. Bol prísny, ale s otcovským srdcom. Farnosť, v ktorej žije veľké per-

FOTO: INTERNET

cento Rómov, zveladil materiálne, ale aj duchovne. Rómom sa intenzívne venoval hneď od začiatku. Bola to ťažká práca. Prvé roky nielen kľačal, ale hodiny ležal pred svätostánkom, odkiaľ čerpal silu pre svoju prácu. Z vlastných skúseností napísal postrehy a odporúčania pre pastoračných nasledovníkov: Pokyny pre cigánsku pastoračiu, kde uviedol: „U nás v Toporci všetci praktizujú náboženský život. Niet rozdielu medzi bielym a Cigánom. Stálo ma to mnoho útrap, ale o tých nechcem nikomu písať, nech to vie iba Boh.“ Usmerňoval rómske manželstvá, krsť a učil náboženstvo už v materskej škole. Za jeho pôsobenia veľká časť Rómov pravidelne navštevovala nedeľné sväté omše a pristupovala k sviatostiam. Chodieval s nimi na púte. Nerobil žiadne rozdiely, a tak značnou mierou prispel k pokojnému spolunažívaniu všetkých veriacich.

Kňaz Jozef Červeň spomína na prvé stretnutie s otcom Ondrejom ešte ako mladý saleziánsky novic.

FOTO: INTERNET

„Pamätám si, ako vtedy k nám prišiel jeden kňaz, ktorý s Rómami pracoval 30 rokov v Toporci. Volal sa Ondrej Porubec a prišiel nám porozprávať svoje zážitky a skúsenosti zo svojej pastorácie. Obdivoval som, čo všetko s nimi dokázal urobiť, aj keď s jeho metódami motivácie som veľmi nesúhlasil. Bol som ho neskôr aj navštíviť a na hodine náboženstva sa mi pochválil, ako ich má pekne nacvičených. Mali ho radi, troška sa ho báli a ako z rukáva sypali náboženské vedomosti. Jeho štýl mi vtedy skôr pripomínal represívny ako preventívny systém, ktorý som práve v noviciáte študoval. Aj keď bol veľmi prísny, mal rád svojich farníkov a Rómovia z Toporca aj vďaka nemu sú dodnes známi po celom Slovensku ako takí, ktorí svoju vieru v Boha berú vážne.“

Materiálne zveládil farnosť aj filiálku Podhorany. Už ako mladý kňaz v roku 1970 začal v Toporci s generálnou opravou kostola. Fasáda dostala nový šat a rok neskôr aj interiér kostola, za pomoci zručných majstrov z obce inštalovali nový kazetový strop, oltár, krstiteľnicu a vchodové dvere. Staré lavice boli nahradené novými. Taktiež bola rozšírená sakristia. V 80. rokoch sa usiloval o výstavbu novej fary, ale nekompromisný komunistický režim mu to nedovolil. Až po revolúcii v roku 1992 nahradila starú 200-ročnú faru nová fara, ktorú slávnostne požehnal 9. júna 1993 spišský diecézny biskup Mons. František Tondra. V rokoch 1996-1997 bola kompletne vymenená strecha veže a lode kostola za novú medenú. Sám daroval zvon svojej farnosti. Tento zvon má meno Ondrej. Vo filiálke Pod-

horany dal zreštaurovať organ a vymenil zvony, ktoré boli posvätené v roku 1991.

Popri náročnej pastoračii vyštudoval kánonické právo na univerzite v Lubline v Poľsku, ktoré ukončil v roku 1998 titulom ICLic. Pastoračné skúsenosti neskôr využil aj pri písaní licenciátnej práce. V roku 1992 začal pracovať ako sudca na cirkevnom súde Spišskej diecézy. Modlitbou breviára, posvätného ruženca a adoráciou pred svätostánkom začínal nový deň. Počas výstavby fary v decembri 1991 mu zomrela sestra Helena, ktorá mu spravovala domácnosť 21 rokov. Na jej miesto o dva mesiace neskôr nastúpila rehoľná sestra Lubomíra Lampartová OSF, ktorá mu pomáhala vo farnosti až do jeho smrti. V júli 1992 sa musel podrobiť operácii oka, po ktorej vážne uvažoval odísť na invalidný dôchodok. Tieto ťažké skúšky ho však nezlomili a s Božou pomocou pokračoval vo svojej práci.

V marci 1999 sa pán farár podrobil operácii. Ope-rovali ho na pruh. Jeho pooperačný stav sa nezlepšoval, pociťoval únavu, no aj napriek tomu svedomito pripravoval mládež na sviatosť birmovania. Birmovka sa konala na prvú júnovú nedeľu 1999 a už nasledujúcu stredu lekári zistili, že pán farár je vážne chorý. Napriek tomu neochaboval vo svojej práci a modlil sa za svoje uzdravenie, a zároveň za prijatie Božej vôle. Dal do poriadku farskú administratívu, napísal testament a spolu s veriacimi si pripomenul 30. výročie príchodu do Toporca. Jeho stav sa ale nezlepšoval a bol nútený nastúpiť na liečenie do Fakultnej nemocnice v Košiciach. Hoci registroval svoju vážnu chorobu, aj napriek tomu žil so svojou farnosťou, chodil domov z nemocnice na víkendy a naplno vykonával všetky povinnosti. V septembri sa na krátky čas vrátil z nemocnice, ale následne nastúpil do nemocnice v Starej Ľubovni. Posledný raz sa veriacim prihovril na odpustovej slávnosti sv. Michala archanjela. Choroba neustupovala a jeho kríž sa stupňoval. 10. októbra dostal vnútorné krvácanie a ešte v ten deň prijal sviatosť pomazania chorých. Po prijatí sviatostí sa mu ešte na pár týždňov polepšilo. Pred sviatkom sv. Martina, keď je na filiálke Podhorany odpust, ešte nadiktoval sestričke pozdrav pre Podhorančanov.

V nedeľu 21. novembra, na sviatok Krista Kráľa, ho navštívilo množstvo kňazov, no už nevládal veľa hovoriť. Vdp. Ondrej Porubec odišiel do domu Otca 22. novembra 1999 o pol piatej nadránom za-

opatrený sviatosťami Cirkvi v 58. roku života a 35. roku kňazskej služby. Pohrebné obrady spojené so svätou omšou sa konali 25. novembra v Toporci. Liturgii predsedal spišský pomocný biskup Mons. Andrej Imrich. Počas svojho príhovoru otec biskup poďakoval zosnulému bratovi za jeho službu pre diecézu a pre Božie kráľovstvo. Vyzdvihol čnosti zosnulého otca Ondreja Porubca, a to poctivosť a nadšenie pre všetky kňazské povinnosti, no hlavne zodpovednosť, vážnosť a dôkladnosť, s akou viedol svoju farnosť. Spolu s kňazmi otec biskup odprevadil telo zosnulého kňaza na dočasný odpočinok na cintorín v Toporci. Vždy si prial byť pochovaný pri svojich veriacich. Nech mu dá dobrý Boh odmenu v nebi za všetko, čo robil pre Boží ľud a nech oslávi jeho dušu.

MICHAL SKOKAN
SEMINARISTA, SPIŠSKÁ KAPITULA

Pramene:

Osobné spomienky sestry Lubomíry Lampartovej OSF

Dostupné na: <https://www.katolickenoviny.sk/z-vasej-posty/category/z-vasej-posty/article/farar-ktory-vsetkych-spajal.xhtml>

Dostupné na: <https://cerven.blog.sme.sk/c/14952/Moje-zaciatky-s-Romami-R004.html>

KOBIALKA, H. – PAVLIK, E. – POTANKO, J. – VAŠAŠ, J.: *Toporec*, publikácia k 700. výročiu prvej písomnej zmienky o obci Toporec.

PREŽÍVANIE VIERY MEDZI RÓMAMI

VZŤAH K VIERE A VIEROUČNÝM PRAVDÁM

Rómovia sa vo všeobecnosti považujú za veriacich. Zložitejšou skutočnosťou je už ich presvedčenie o tom, ku akému náboženstvu patria. Aj keď zväčša preberajú náboženstvo krajiny, v ktorej žijú, predsa si niektoré špecifické prvky, ktoré chcú, ponechávajú, a pritom sa považujú za členov miestnej dominantnej cirkvi, či náboženstva.¹ U nás na Slovensku sa Rómovia považujú síce predovšetkým za katolíkov,² ale ich viera je v konečnom dôsledku zaujímavou symbiózou kresťanskej doktríny, vlastných poverových predstáv a obyčajových úkonov, prejavov ľudovej viery, ktoré prevzali od majoritného obyvateľstva a prispôbili svojim vlastným potrebám.³ V dejinách mnohí chápali vieru Rómov ako neúprimnú, akoby chceli len využiť situáciu a okolnosti, v ktorých sa nachádzali, aby sa nedostali do zbytočných konfliktov, akoby si pozbierali z náboženstiev to, čo sa im pozdávalo.⁴ Predsa však treba povedať, že napriek tomuto všetkému je ich vnútorné prežívanie viery v Boha skutočné a hlboké.

Potreba patriť do niektorej konkrétnej cirkvi je, zdá sa, pre Rómov už otázka druhoradého významu. V súčasnosti majú totiž na nich mimoriadny vplyv rôzne náboženské spoločnosti a cirkvi. Najmä tam, kde sa im nevenuje dostatočná starostlivosť zo strany Katolíckej cirkvi. Rómovia oceňujú u týchto predstaviteľov, že prichádzajú k nim priamo do osady, neštítia sa im podať ruku, vstúpiť do ich príbytku, jeť s nimi, rozprávať sa s nimi ako s rovno-

FOTO: ARCHÍV AUTORA

cennými partnermi.⁵ Na základe toho potom ľahšie opúšťajú aj Katolícku cirkev a pridávajú sa k týmto skupinám. Z toho vyplýva, že vedomie príslušnosti k nejakej konkrétnej cirkvi nie je u Rómov prvoradé. Často naozaj nevedia rozlíšiť rozdiely medzi jednotlivými cirkvami, či sektami.

POZNANIE VIERY A AKCEPTÁCIA JEDNOTLIVÝCH PRÁVD VIERY

Všeobecne by sa dalo povedať, že Rómovia mnohé z učenia „svojej cirkvi“ nepoznajú, a ak aj poznajú, nerozumejú daným pravdám viery tak, ako by sa to očakávalo, napr. podľa katolíckej vierouky.

Viera Rómov je monoteistická, veria v jedného Boha. Pre vyjadrenia Boha používajú pojem *Del, Devloro*. Toto slovo má význam *svietiť, jasnosť*.⁶ O Bohu majú antropomorfnú predstavu. Predstavujú si ho ako starčeka s bradou, bielymi vlasmi, palicou v ruke. Aj Ježiš je pre nich zväčša vonkajšia podoba Boha Otca, alebo si ho predstavujú, už pod vplyvom evanjelizácie, ako človeka, ktorého poslal Boh na tento svet, aby nás očistil od hriechov. Utr-

1. Porov. BUDAYOVÁ, Z. *The social problem of poverty of the Roma minority*. Warszawa : Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego, 2015, s. 11.

2. Porov. MATLOVIČ, R. *Geografia obyvateľstva Slovenska so zreteľom na Rómsku minoritu*. Prešov : Prešovská univerzita, 2005, s. 282.

3. Porov. MANN, A.B. Vzťah Rómov k viere. In *Pastorácia Rómov*. Prešov : Petra, 2009, s. 28.

4. Porov. PALUBOVÁ, Z. Ľudové náboženstvo Rómov z Levoče a okolia na prelome 20. a 21. storočia. In SALNER, P. *Etnologické rozpravy 2/2001*. Bratislava : Ústav etnológie SAV, 2001, s. 81.

5. Porov. MANN, A.B. Vzťah Rómov k viere. In *Pastorácia Rómov*. Prešov : Petra, 2009, s. 41.

6. Porov. HANOBÍK, F. *Rómovia, zvyky, tradície, rodina, cirkev*. Košice : Arcidiecézne katechetické stredisko, 2003, s. 12.

penie a smrť Pána Ježiša je pre nich veľmi výrečné.⁷ Zaujímavou skutočnosťou je aj to, že Rómovia nazývajú kríž *trušul* a toto slovo v sanskrite označuje trojzub (*trišula*), ktorý bol atribútom božskosti Šivu. Došlo teda k zaujímavému preneseniu významu slova na iný znak.⁸ Duch Svätý je pre nich príliš abstraktnou skutočnosťou, preto sa k nemu vo svojich modlitbách neutiekajú, a v rómskom jazyku ani nie je slovo na pomenovanie Ducha Svätého.⁹ Podobne je im veľmi cudzia aj náuka o Najsvätejšej Trojici.¹⁰ Keď aj pod vplyvom evanjelizácie a katechizácie sa niektoré z týchto právd naučia, ostáva to často pre nich iba poučka a formulka, bez vnútorného obsahu. Veria aj v duchovné bytosti anjelov a diablov. Diabol po rómsky je *beng*.¹¹ Slovo pochádza pravdepodobne zo sanskritského *vyanga* a označuje hada, alebo žabu. Prípadne môže pochádzať zo slova *bhangu*, týmto menom nazývali jedného z hinduistických démonov.¹² Vo veľkej úcte majú Pannu Máriu, ako aj svätých, no najmä ich obrazy, ktoré sú pre nich spolu s inými náboženskými predmetmi akýmiśi amuletmi, ktoré im majú zabezpečiť ochranu.¹³

Medzi Rómami všeobecne prevláda názor, že všetci Cigáni pôjdu do neba, vraj preto, lebo sú to dobrí ľudia. Aj keď vedia o existencii pekla, majú o ňom len nepresnú predstavu. Raj si predstavujú tak, že tam už nebude diskriminácia, bude tam dobre, všetci si budeme rovní a pod.

NÁBOŽENSKÉ SKÚSENOSTI

Náboženská skúsenosť je základom všetkých iných náboženských činností a prejavuje sa najmä v pocite kontaktu s Niekým, kto je chápaný ako Nadprirodzený, Transcendentný – a to je Boh. Tento po-

cit, aj keď patrí k prirodzeným schopnostiam človeka, predsa ho presahuje. Byť v kontakte s týmto Nadprirodzeným sa prejavuje v zážitkoch ako: vedomie Božej prítomnosti, Božej pomoci a ochrany a pod. Dá sa povedať, že náboženská skúsenosť najplnšie vyjadruje osobný vzťah človeka s Bohom. V tomto smere azda najlepšie charakterizujú náboženskú skúsenosť Rómov *Smernice pre pastoraáciu Rómov*, ktoré hovoria: „Vzťah k Bohu považujú za samozrejmy a prejavuje sa v citovom a bezprostrednom vzťahu k Všemohúcemu, ktorý sa stará o rodinný život a ochraňuje ho, a to najmä v bolestných a nepokojných životných situáciách“ (*SPPR* 15). Rómovia si uvedomujú Božiu prítomnosť a Božie pôsobenie v ich životoch. V praktickom živote to môžeme vnímať napríklad na tej skutočnosti, že si budujú vlastné domáce oltáriky, ktoré im pomáhajú uvedomovať si prítomnosť Boha a jeho pomoc v ich každodennom živote. Veria, že ich aj vďaka tomu Boh ochraňuje a v rôznych okolnostiach sa takto môžu k nemu priamo utiekať.¹⁴ Taktiež, keď nastane v rodine, či dedine nejaká ťažká udalosť, ako je smrť, choroba a pod., v oveľa väčšej miere začínajú navštevovať aj kostol a bohoslužby a prosiť Boha o pomoc. Iste, môžeme pátrať po rôznych motívoch takéhoto konania, ale minimálne si môžeme všimnúť, že takýmto spôsobom prejavujú svoju dôveru v Božiu pomoc. Aj tzv. obetné alebo votívne dary, ktoré dávajú Bohu v podobe sviečok, či kvetov za vypočuté prosby,¹⁵ sú dôkazom ich viery v tú skutočnosť, že to bol práve Boh, kto im pomohol.

7. Porov. RUŽBARSKÝ, P., ČUREJA, F. *Duchovný svet Rómov*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, s. 34-35.

8. Porov. BARTOSZ, A. *Neboj sa cigána*. Sobrance : Občianske združenie Romani vodži, 2004, s. 135.

9. Porov. ČUREJA, F. *Rómovia a kresťanská viera* : diplomová práca. Spišské Podhradie : UK, 1996, s. 17.

10. Porov. HORVÁTHOVÁ, E. *Cigáni na Slovensku*. Bratislava : SAV, 1964, s. 347.

11. Porov. SORYS, S. *Religia Romov, zycie i wierzenia*. In *THEOLOGOS - Theological revue*. Prešov : Prešovská univerzita, 2017, s. 289.

12. Porov. BARTOSZ, A. *Neboj sa cigána*. Sobrance : Občianske združenie Romani vodži, 2004, s. 134.

13. Porov. SORYS, S. *Religia Romov, zycie i wierzenia*. In *THEOLOGOS - Theological revue*. Prešov : Prešovská univerzita, 2017, s. 288.

14. Porov. KOVÁČ, M., MANN, A.B. *Rómovia a viera*. In *Boh všetko vidí - O Del sa dikhel*. Bratislava : Chronos, 2003, s. 11.

15. Porov. Porov. PODOLINSKÁ, T. *Koho Boh?* „O kultúrnej aproximácii kresťanstva medzi Rómami na Slovensku“. In *Pastoraácia Rómov*. Prešov : Petra, 2009, s. 89.

VZŤAH K NÁBOŽENSKEJ PRAXI

Praktizovanie náboženstva je jedným zo základných rozmerov religiozity. Keď skúmame a pozorujeme niektoré vonkajšie prejavy zbožnosti, mohli by sme sa stretnúť s námietkou, že nám nemusia veľa prezradiť o vnútornom prežívaní viery. To sa dá pripustiť, ale treba tiež poznamenať, že aj na základe vonkajších náboženských úkonov sa dá do značnej miery vydedukovať chápanie a intenzita vnútorného prežívania nábožnosti.

Rôzne náboženstvá majú rôzne vonkajšie prejavy praktizovania viery. Dalo by sa všeobecne skonštatovať, že Rómovia majú „svoje“ praktizovanie viery, a nemajú príliš veľkú vnútornú potrebu praktizovať ju podľa cirkevných predpisov. Dokonca zväčša ne-

poznajú ani význam napr. katolíckych sviatostí. Výsledkom toho je, že vznikli zaujímavé synkretizmy medzi sviatosťami a vlastnými predstavami, poverami Rómov.¹⁶ Možno to pochopiť na príklade matky s chorým dieťaťom, ktorá aj keď od lekára dostane antibiotiká a dá odslúžiť i svätú omšu, predsa vyskúša aj uhlíkovú vodu a červenú stužku, lebo sa hovorí, že to pomáha. V tomto zmysle sa vyjadrujú aj *Smernice pre pastoračiu Rómov*: „Mnohí Rómovia, hoci sú pokrstení, nie sú evanjelizovaní. Všeobecne veria rôznym poverám. Treba im pomôcť prekonať falošné predstavy o význame liturgických obradov. V tejto súvislosti je potrebné uviesť na pravú mieru žiadosti o sviatosť motivované chybným alebo nedokonalým úmyslom“ (porov. *SPPR* 75).

MARTIN MAJDA,
KŇAZSKÝ SEMINÁR ŠPIŠSKÁ KAPITULA

16. Porov. RUŽBARSKÝ, P., ČUREJA, F. *Duchovný svet Rómov*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, s. 40.

ZOPÁR ZÁSAD V PASTORÁCII RÓMOV

V prvom článku o pastorácii Rómov sme hovorili všeobecne o tom, prečo je vhodná špeciálna pastorácia Rómov a že je dobré prepojiť ju s farskou pastoráciou. Teraz by asi bolo dobré napísať si pár vhodných zásad konkrétnejšieho charakteru. Ale čitateľov prosím, aby to nebrali ako nejaké poučovanie, vôbec seba nevnímam ako toho, kto má patent na pastoráciu Rómov. Skôr by som povedal, že tu chcem podať zopár vypozerovaných skúseností.

1. NEBYŤ SÁM, AJ JEŽIŠ UČENÍKOV POSIELAL PO DVOCH

V pastorácii Rómov nie je dobré byť sám, človek sa ľahko stratí, pomýli a moc toho sám neurobí. Je dobré, keď sú aspoň dvaja, no najlepšie je, mať tím ľudí. Tak sme to robili v Lomničke, kde sme spolupracovali so školskými sestrami sv. Františka, s učiteľkami, ako aj s dobrovoľníkmi. Podobne to robíme aj teraz v Letanovciach, v osade Strelník. Chodievame tam väčšinou obaja s pánom kaplánom, pokiaľ to je možné. Okrem toho chodievajú s nami aj dobrovoľníci: učiteľky z cirkevnej základnej aj špeciálnej školy, manželia, a dokonca aj celé rodiny. Za túto obetavú službu im touto cestou vyslovujem úprimné Pán Boh zaplať. Učiteľky si vždy pripravlia katechézu pre menšie deti, ktorá je pred sv. omšou, robia ju hravou a takou veľmi obraznou formou. Vždy naučíme deti aj nejakú pieseň. Potom nasleduje sv. omša, kde dobrovoľníci spolu s učiteľkami hrajú na hudobné nástroje, vedú zbor miestnych Rómov, dávajú pozor na disciplínu a pod. Sám by som tam naozaj veľa neurobil, ale takýto tím ochotných a obetavých ľudí prináša ovocie. A s týmto tímom sa občas aj stretávame, modlíme, rozprávame.

2. BYŤ PRE RÓMOV DOBRÝM OTCOM

Rómovia musia vedieť, že ich mám rád, a teda ich mám skutočne rád. Na druhej strane je potrebné byť otcovsky prísny a dávať jasné hranice. Jednoducho

FOTO: ARCHÍV AUTORA

treba byť ako dobrý otec. A dobrý otec vie byť láskavý, chápaný, no zároveň aj rázny a prísny, keď treba.

3. NEDAŤ SA ÚPLNE POHLTIŤ SLUŽBOU, LEBO VYHORÍME

To sa mi stalo v Lomničke. Bol som veľmi horlivý, ale nechal som sa do služby úplne vtiahnuť a pohltiť ma. Dnes to už tak nerobím. Človek musí poznať svoje hranice a limity. Treba mať čas pre seba, pre svoj duchovný život, treba vedieť čerpať. Iba ten môže dať, kto má. A má iba ten, kto načerpáva. Positívna pastorácia Rómov je aj náročná a vyčerpávajúca, preto tu o to viac platí, že treba mať čas na oddych, na seba a svoj duchovný život.

4. RODINA

Robiť pastoráciu Rómov znamená, robiť pastoráciu rodín. Ak je nejaká hodnota, ktorú Rómovia vy-

znávajú a uznávajú, tak je to rodina. A preto slúžiť medzi Rómami znamená slúžiť v rodinách a rodinám. Treba sa venovať všetkým: mužom (otcom), ženám (matkám), deťom i mládeži. Nikdy by sme nemali udrieť ich deti, na to sú veľmi citliví. Keď sa niečo stane, treba ísť za rodičmi a porozprávať sa s nimi.

5. POZNAŤ ICH JAZYK JE VEĽKOU VÝHODOU

Platí to z viacerých dôvodov. Keď rozumiem jazyku ľudí, začínam rozumieť aj im: ich kultúre, spoločnosti života, zvykom, ich chápaniu vecí, pohľadu na život... Napríklad, je zaujímavé, že Rómovia majú jedno slovo na naše včera a zajtra. U nich sa tieto dve slová povedia rovnako: *tajsa*. A teda *tajsa* = *včera* a *tajsa* = *zajtra*. Preto pomerne často počujeme povedať najmä rómske deti, napríklad: *Včera pôjdem...* alebo *Zajtra som bol v obchode*. Aj z tohto je pekne vidieť, že pre Rómov nie je dôležité, či niečo bolo alebo bude, ale dôležité je najmä to, čo je. Nezaujíma ich veľmi minulosť ani budúcnosť, žijú prítomnou chvíľou. Teraz mám peniaze, teraz míňam. Keď ich jazykom aj hovorím, stávam sa im blízkym, a aj oni lepšie rozumejú, čo im chcem povedať. Okrem toho ich treba učiť, aby sa za svoj jazyk nehanbili, lebo mnohí sa aj hanbia za to, že sú Rómovia a hanbia sa hovoriť rómsky. V rómskom jazyku existuje také príslovie: *Ko pes ladžal vaš peskeri čhib, ladžal pes te vaš peskeri daj*. – *Kto sa hanbí za svoj jazyk, hanbí sa za svoju mamu*. Zvyknem kázať v osade alebo v škole na svätých omšiach slovensko-rómsky. Úplne vnímam, že sú oveľa pozornejší aj tí najmenší. Je im to blízke, rozumejú, čo im chcem povedať. A preto niektoré základné pravdy hovorím aj slovensky, aj rómsky. Samozrejme, že tým nechcem povedať, že netreba Rómov učiť slovensky, naopak, treba a veľmi. Ale keď im rozumiem a hovorím ich jazykom, aj ja ich môžem lepšie učiť náš slovenský jazyk. Čo sa týka jazyka, tomu by bolo vhodné povenovať sa osobitne aspoň v jednom článku.

6. HUDBA A OBRAZ

V katechéze, ako aj pri svätých omšiach, je dôležitá hudba a obraz, a preto ich treba používať. A vôbec, aj sväté omše treba robiť katecheticky, resp. ká-

FOTO: L. KALAVSKÝ

zať katecheticky. Sú veľmi vnímaví na pekné obrázky, bohaté na farby. O hudbe ani netreba hovoriť, hudba je predsa ich životom. Cez spev a hudbu sa im môžeme najlepšie priblížiť a veľa ich naučiť. Preto pri katechézach a svätých omšiach používame piesne, a to opäť slovenské, aj rómske.

7. JEDNODUCHO A KONKRÉTNE

Treba hovoriť jednoducho a konkrétne, v krátkych vetách, a nie v dlhých abstraktných súvetiach. Rómovia nerozmýšľajú abstraktne, ale rozmýšľajú konkrétne a sentimentálne. Preto je vhodné pracovať s citom, vedieť pôsobiť aj na city, na srdce, doslova chytiť za srdce. Niekedy oveľa väčší efekt prinesie jedno správne chytenie za srdce, než obrovské množstvo logických a obsiahlych viet.

Pri tejto siedmej zásade by som tak symbolicky skončil, keďže vieme, čo biblicky znamená číslo sedem. Tých zásad či pravidiel v pastoračii Rómov by sa určite našlo oveľa viac. Podal som tu len také základné, ktoré vnímam ako dôležité.

MARIÁN SIVOŇ,
FARÁR LETANOVCE

ŽIVOTOPIS SV. HIERONYMA

Svätec, ktorého poznáme pod menom Hieronym, mal v skutočnosti viaceré mená: Sofronius Euzébius Hieronym. Narodil sa okolo roku 345 v Stridone a zomrel 30. septembra 419 alebo 420 v Betleheme. Považuje sa za patróna biblických štúdií, okrem toho bol veľkým teológom, prekladateľom a známym kresťanským mníchom z čias prvých storočí na východe. Bol veľkým znalcom biblickej hebrejčiny a biblickej gréčtiny, do latinského jazyka preložil alebo upravil už hotové preklady celého Svätého písma Starého aj Nového zákona.

ŽIVOTOPIS

Svätý Hieronym pochádzal z mesta Stridon, ktoré sa nachádzalo vo vtedajšej Ilýrii, čo je pravdepodobne dnešné Chorvátsko alebo Slovinsko. Hoci jeho rodičia už boli kresťania, Hieronym bol pokrstný až ako 25-ročný. V Ríme vyštudoval rétoriku a presťahoval sa do Trevíru. Tam bolo vtedy známe stredisko egyptskej anachorézy, ktorú okrem iných vyučoval aj sv. Atanáz počas svojich rokov exilu. Po nejakom čase prešiel do Akvileje, kde sa pripojil k mníchom, ktorých viedol arcibiskup Valerián. V tomto spoločenstve však zažil sklamanie zo vzťahov medzi jednotlivými členmi. Aj odtiaľ odišiel a usadil sa na Východe, na púšti Chalkis v Sýrii, kde žil prísne ako anachoréta. Na toto obdobie sa vzťahuje pekná legenda o levovi, ktorému Hieronym vybral veľký trň z laby a tento lev potom z vďačnosti zostal pri ňom. Takto sa vysvetľuje známy atribút leva pri Hieronymových nohách.

Čoskoro sa ukázalo, že aj mnísi na Východe mali medzi sebou nezhody. Ich dôvodom boli teraz názorové otázky spôsobené arianizmom. Hieronym preto odišiel do Antiochie. Tam navštevoval prednášky Apolinára z Laodicey a biskup Paulinus z Antiochie ho ako 38-ročného vysvätil za kňaza. Potom sa odobral do Carihradu, aby sa pod vedením sv. Gregora Naziánskeho zdokonalil v gréčtine. Vtedy sa zaoberal aj spismi Origena a Euzébia.

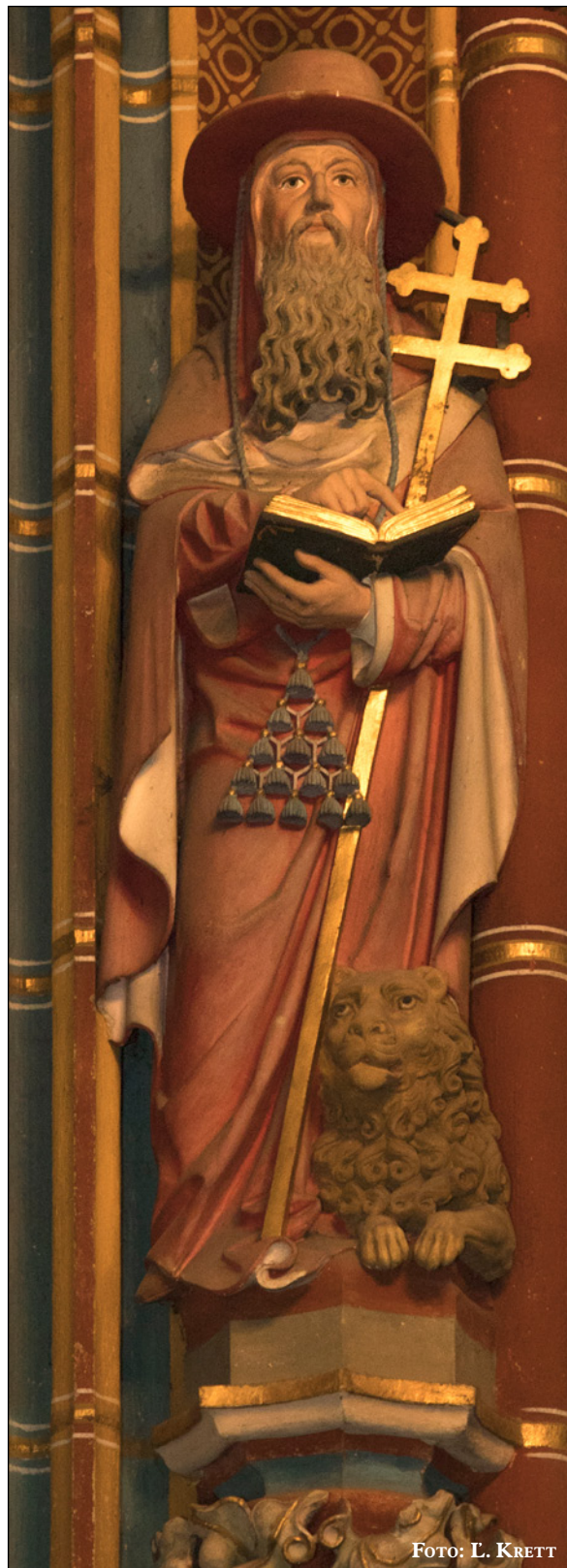

FOTO: L. KRETT

Keď Gregor Naziánsky odišiel z Konštantínopolu, aj Hieronym odtiaľ odišiel a spolu s biskupom Paulínom sa r. 382 vybral do Ríma na synodu, ktorú zvolal pápež Damazus I. V rokoch 382 – 384 bol sekretárom pápeža Damaza I. a bolo pravdepodobné, že sa stane jeho nástupcom. Vtedy sa v Ríme sformovala skupina vdov a panien okolo istej Marcely, Pauly, Blesilly a Eustochie a chceli sa venovať modlitbe, meditácii, zdržanlivosti a pokániu. Hieronym sa stal ich duchovným otcom. Bol pritom veľmi prísny a vystupoval veľmi rozhodne proti takzvaným *agapetae*. Boli to zasvätené ženy, ktorých náplňou duchovného života boli modlitby a pôsty a starosť o každodenné potreby kléru, ktorý žil v celibáte.

Po smrti pápeža Damaza I. sa rímska kúria rozhodne postavila proti zvoleniu Hieronyma za pápeža a obviňovali ho z toho, že je zodpovedný za smrť vdovy Blesilly, Paulinej dcéry, pretože ona žila veľmi prísne pod vplyvom Hieronymovho učenia. Za pápeža bol zvolený diakon Sirícus.

Po týchto udalostiach Hieronym v sprievode niekoľkých kňazov a mníchov (Paulinián, Vincent a ďalší) z Ríma odišiel. Onedlho za ním aj niektoré ženy (Paula, Eustochia a ďalšie) odišli roku 385 na Východ. S výdatnou pomocou financií bohatej vdovy Pauly Hieronym založil v Betleheme tri kláštory: jeden mužský a jeden ženský a tretí pre pútnikov. Hieronym v mužskom kláštore ostal až do svojej smrti. Venoval sa v ňom prekladaniu Svätého písma a redigovaniu diel pre mladých mníchov. Paula zomrela roku 404 a Hieronym po jej smrti vytvoril *post mortem Epitaphium sanctae Paulae*. Z tohto obdobia pochádzajú mnohé umelecké znázornenia sv. Hieronyma, ako píše svoje diela, inšpirovaný Duchom Svätým, pri Hieronymových nohách je jeho verný lev. V roku Hieronymovej smrti, roku 420 cisár Honórius nariadil kléru žiť v celibáte.

HIERONYMOV PREKLAD PÍSMO

Najhlavnejším dielom sv. Hieronyma je jednotný preklad celého Svätého písma do latinčiny. Preklad sa nazýva Vulgáta. Túto úlohu mu uložil ešte pápež Damaz I. roku 382. Hieronym prekladal alebo zjednotil jestvujúce preklady evanjelií a potom, roku 390, pokračoval knihami Starého zákona. Hieronym ovládal perfektne gréčtinu, v hebrejčine sa zdokonalil po príchode do Betlehema, takže jeho

FOTO: INTERNET

preklad mal vysokú kvalitu. Hieronym vo svojom preklade praktizoval moderný prekladateľský prístup, teda nie otrocký preklad slova za slovom, ale prekladal podľa zmyslu slov v rámci biblického kontextu. Okrem prekladu Svätého písma je sv. Hieronym známy ako autor vynikajúcich historiografických a hagiografických diel. Všetky jeho diela sa delia na niekoľko skupín: preklady Biblie, exegetické diela, listy, preklady, historické diela, polemické diela a homílie. Najznámejšie diela sú:

De Viris Illustribus (r. 392): toto apologetické dielo obsahuje životopisy 135 kresťanských, hebrejských, ba aj pohanských osobností, ktoré mali do činenia s kresťanstvom. Cieľom tohto diela je dokázať, že kresťanská literatúra je rovnako kvalitná ako klasická. Životopisy začínajú Petrom a Pavlom, Hieronym sa opiera najmä o dielo Euzébia z Cézarey.

Chronicon (381): prináša prepracovanú verziu rovnomenného historického diela Euzébia z Cézarey. Podáva univerzálne dejiny podľa historických a mytologických období počnúc Abrahámom až po rok 325 po Kr. Hieronym Euzébiove dejiny upravil a doplnil.

Vite (Životy) eremitov sv. Pavla z Téb, sv. Hilária a sv. Malcha.

K ďalším dielam sv. Hieronyma patria:

Úvod k prekladu diela Chronicon Euzébia z Cézarey

Pokračovanie diela Chronicon Euzébia z Cézarey

Úvod k prekladu Pachomiovej Reguly

Známe sú aj Hieronymove polemické diela:

Altercatio Luciferiani et Orthodoxi (cca 378): predstavuje dialóg medzi antiariánom Luciferom z Cagliari a anonymným ortodoxným (pravoverným) kresťanom.

Adversus Helvidium (383): Helvidius tvrdil, že Panna Mária po narodení Ježiša mala ešte ďalšie deti. Hieronym však prednáša chvály na panenstvo Márie. Je to jedno z najvýznamnejších mariologických diel v histórii kresťanstva.

Adversus Vigilantium: Hieronym sa rozhodne protiví Vigilantiovým názorom, že kult mučeníkov a život podľa Božích prikázaní je mylný a nudný.

Contra Ioannem Hierosolymitanum: Hieronym tu kritizuje Origena za jeho niektoré heretické postoje, a preto nemôže mať účasť na Božom svete. Kritizuje pritom aj istého biskupa Jána pre jeho origenovské postoje.

Contra Rufinum je posmešné dielo namierené proti Rufínovi, prívržencovi Origena. Hieronym tu ostrým tónom vystupuje proti Rufínovi a jeho priateľom. Kedysi Hieronym spolu s Rufínom obdivovali Origena, ale Hieronym postupne prešiel do opozície. Z priateľov sa tak stali nepriatelia a ich vzájomné polemiky oplakával aj sv. Augustín.

Adversus Jovinianum (393): sú to dve knihy na oslavu panenstva a asketizmu, argumentáciu čerpajú často z klasických autorov. Sv. Hieronym tu argumentuje biblickými textami z Knihy Genezis proti požívaniu mäsa. Hieronym teda vehementne obhajuje zdržiavanie sa mäsa, je proti rozvodom a obhajuje pôsty.

Adversus Pelagianos: toto dielo je kritikou Pelágia a jeho doktríny o fyzickej slobode mysle. Hieronym je tu veľmi mierny a hlavné slovo ponecháva sv. Augustínovi.

KULT SV. HIERONYMA

Rímske martyrológium uvádza liturgickú spomienku sv. Hieronyma 30. septembra. Hieronym sa uctieva ako svätý patrón prekladateľov a archeológov. Mnohé kostoly a rehoľné komunity sú zasvätené jeho úcte, napr. Eremiti sv. Hieronyma (15.-17.

FOTO: INTERNET

stor.), Rád sv. Hieronyma (mníšsky rád, ešte existujúci). Pápež Benedikt XV. zverejnil dňa 15. septembra 1920 encykliku *Spiritus Paraclitus* a z príležitosti 1500. výročia smrti tohto svätca pripomenul a vyzdvihol jeho zásluhy na poli cirkevnej vedy a duchovného života.

K najznámejším atribútom v ikonografii tohto svätca je lev (správa o levovi pochádza zo stredovekej zbierky životopisov svätých od Jakuba de Voragine) a kardinálsky odev. Dnes nie je možné s istotou tvrdiť, či sv. Hieronym bol kardinálom, pretože táto inštitúcia vznikla v neskoršom období. K ďalším atribútom sv. Hieronyma patrí: Sväté písmo, Ukrižovaný Ježiš Kristus, lebka, skala v ruke svätca, ktorou sa udieral do hrude na znak pokánia a iné.

Láska sv. Hieronyma k Božiemu slovu je dnes hlavným odkazom tohto svätca a príkladom hodným nasledovania. Je potrebné, aby sme žili v neustálom kontakte a v osobnom dialógu s Božím slovom, ktoré sa nám daruje vo Svätom písme.

MONS. ANTON TYROL,
GENERÁLNY VIKÁR

Literatúra:

BENEDIKT XVI.: *Svätý Hieronym I., život a spisy*, generálna audiencia 7. novembra 2007

BENEDIKT XVI.: *Svätý Hieronym II., doktrína*, generálna audiencia 14. novembra 2007

ONDRUŠ, R.: *Blízki Bohu i ľuďom*, Tatran Bratislava pre SSV Trnava 1991

ŠPIRKO, J.: *Cirkevné dejiny I.*, Neografia Martin 1943

MICHALSKI, M.: *Antologia literatury patrystycznej I.*, Pax Warszawa 1975

ALBERTI, P.: *Dejiny papežů I.* Přerov 1931

KOSTOL SV. PETRA A PAVLA V BYSTRANOCH

Pri zaľudňovaní krajiny ľudia vyhľadávali miesta s určitým strategickým alebo hospodárskym významom. Uprednostňovali sa najmä lokality s výskytom surovín, ale hlavne vody. Veľa prvotných osád preto vznikalo pri riekach a potokoch. A podľa toho dostávali aj mená. Keďže Spiš osídľovali Nemci, boli to názvy v ich jazyku. Obec Bystrany (do roku 1948 s poslovenčeným názvom Veľbachy) mala historické názvy odvodené od slov Well resp. Wellen (vlna) a Bach (potok). Veľbach, Welbach, Wellbach vo voľnom preklade znamenalo potok s veľkými vlnami, bystrý potok. Vyskytlo sa aj pomenovanie Eulenbach, resp. Ewlenbach (od slova Eule – sova) t. j. soví potok. Preto majú Bystrany v erbe sovu.

Tunajší farský Kostol sv. Petra a Pavla pochádza z roku 1770. Je postavený v klasicistickom slohu na oveľa starších základoch.

V Bystranoch žije v súčasnosti viac ako 3500 obyvateľov. Majoritnou skupinou je rómske obyvateľstvo.

LUBOMÍR KALAVSKÝ

FOTO: L. KALAVSKÝ

STAŇTE SA NAŠÍM PRISPIEVATEĽOM

DEJE SA VO VAŠEJ FARNOSTI ČI V SPOLOČENSTVE NIEČO PODNETNÉ?

DAJTE O TOM VEDIEŤ!

NAPÍŠTE NA CASOPIS@KAPITULA.SK.

AK CHCEŠ DOSTÁVAŤ ČASOPIS PRIAMO DO SVOJEJ SCHRÁNKY,
DAJ NÁM TO VEDIEŤ NA CASOPIS@KAPITULA.SK

NÁJDETE NÁS AJ NA FACEBOOKU.